

KOMMENTTI VANHOJEN RAKENNUSTEN SÄILYTTÄMISTÄ ARVOSTAVAN KORJAUSRAKENTAMISEN PUOLESTA

MITEN VOISIMME ARVOSTAA JA SUOJELLA VANHAA ARVOKASTA RAKENNUSPERINTÖÄMME JA SAMALLA SÄÄSTÄÄ LUONTOA?

SURULLINEN TARINA PURETUSTA LATTIASTA JA MUITA KYSYMYKSIÄ

Olen huolissani asuinalueemme Töölön arvokkaiden vanhojen asuinrakennusten ulko- ja etenkin sisätilojen suojelusta ja korjaamisesta. Monien rakennusten julkisivut on suojeltu, mutta yksityisessä omistuksessa olevan kiinteistön sisätilojen hoito on niiden omistajien vastuulla. Se mitä asuinrakennusten historiallisista kerroksista sisätiloissa säilyy on kysymys, jota toivon sinun pohtivan luettuasi pienen tarinani...

Kuka lopulta päättää miten vanhaa arvokasta rakennusta korjataan ja mitä säilytetään? Asettamalla meillä jokaisella on valtaa ja vastuu ottaa kantaa asuinrakennuksemme sisätilojen suojeluun ja siten välittää ympäristöstämme.

Kerron esimerkin arkkitehtuuriltaan erityisen arvokkaasta töölöläisestä 1930-luvulla rakennetusta kerrostalosta. Talolla on merkittävä oma historiansa, mutta vuosien kuluessa sen kunto on päässyt rapistumaan ja korjauksia joudutaan tekemään. Sivusta olen seurannut miten rakennusta korjataan. On hyvä että rakennusta, jota kutsun ”hienoksi vanhaksi leidiksi” korjataan, mutta kysyn millaisella asenteella.

Rakennuksen pesutuvan ja saunan remonttien yhteydessä päätettiin ajanmukaistaa kaikki pesutilat. Rakennuksen

alkuperäinen yleinen pyykinpesutila oli myöhemmin 1960-luvulla muutettu saunaksi, joka sekin oli jo ajan kuluessa patinoitunut. Alkuperäisestä tilan käyttötarkoituksesta pesulana oli kuitenkin vielä jäljellä 1930-luvun funktionalismille tyypillinen ruudutettu klinkkeri lattia.

Tummat, kahden erisävyisen mustan ja vaalean kellertävät neliön muotoiset laatat olivat vuosikymmenien aikana niin hioutuneet yhdeksi, että pinta oli kuin saumaton. Ajalle tyypillisesti laatat oli kiinnitetty lattian valuun suoraan, jolloin niihin ei jäänyt välejä. Laatat asettuivat toisiinsa kiinteästi ilman millinkään rakoja. Hienon käsityön täydensivät seiniä kiertävät mustat reunuslaatat ja lattialistat, huoneen muotoon tarkasti suunnitellut ja istutetut.

Remontti alkoi purkamisella. Ensin työmiehet poistivat kaikki irralliset osat tilasta. Siinä yhteydessä revittiin irti alkuperäiset pallomaiset lasikupuiset, keramiikkakantaiset valaisimet, funkkikselle tyypilliset nekin. Löysin rikkoutuneita valaisimia myöhemmin sekajätekasasta jätelavalta, kiireessä työmiesten niitä repiessä keramiikka ja lasiosat olivat rikkoutuneet. (Huom: muutenhan keramiikkakantaiset lasiset valaisimet ovat ikuiset verrattuna muovivalaisimiin).

Kaikki tilan kiinteät ja alkuperäiset ilmastointiin ja sähköistykseen liittyvät rakenteet kaivettiin irti seinistä. Ilmastointiventtiilit avattavine luokkuineen, joissa oli yksityiskohtana metalliset vetimet ketjun päässä sekä kuparista käsin taottu puukahvainen auki ja kiinni käännettävä saunan tuuletusventtiili heitettiin pois. Samoin kaikki alkuperäiset metallivaluna aikoinaan tehdyt emaloidut viemäri ja ilmastointiritilät joutivat jätelavalle.

Kaikki vanhat puuovet eri aikakausilta, jolloin tilaa oli muutettu heitettiin puujätelavalle karmeineen ja kahvoineen. Täyspuiset paneeliovet olivat kunnostettavissa ja karmit myös siirrettävissä, koska kaikki olivat ehjiä ja ne olisi voinut uudistaa sekä istuttaa

uusiin oviin. Loputkin kalusteet kuten vanhat peilit ja naulakon koukut joutuivat roskiin. Lopulta tilasta oli riisuttu ja purettu kaikki. Tiiliset väliseinät kaadettiin ja tilan huonejako hävisi. Arkkitehtoninen tilan ilme muuttui täysin, koska näkymä huoneesta toiseen ovien läpi tuhottiin.

Viimeksi tyhjässä tilasta ei ollut jäljellä muuta kuin seinien alta paljastunut yhtenä pintana valettu ruudullinen klinkkerilattia, alkuperäinen pesutuvan lattia. Aikoinaan lattian ruudutus oli suunniteltu suorastaan nerokkaasti jatkumaan siten, että se huoneesta toiseen muodosti yhtenäisen seinän vierien mustien reunusten rajaaman ruudukon. Tämä viimeistelty suunnittelu paljastui kun kaikki muu tilasta oli purettu.

Yksi peruste tuhota lattia oli ollut, kuulemani mukaan, että se olisi ruman näköinen kun huoneiden vanhojen seinien kohdat näkyisivät saumoina laattojen lomassa. Näin ei siis ollut. Tätä asiaa ei oltu ilmeisesti tutkittu, kun lattian purkua ja huoneen uutta ilmettä mietittiin. Kysynkin olisiko pitänyt ajoissa jo remontin suunnitteluvaiheessa käyttää asiantuntijana vanhan kohteen korjausrakentamiseen perehtynyttä arkkitehtia, jotta arvokas lattia olisi voitu hyödyntää osana uutta tilaa?

Lopulta remontin purkutyövaiheen surullisimman vaiheen viimeistelivät työmiehet, jotka tulivat kiviporalla irrottamaan alkuperäisen lattian klinkkereitä. Ne olivat yhä yli seitsemänkymmenen vuoden jälkeen niin tiukasti kiinni valettuina lattiaan, että yksikään laatta ei irronnut itsestään ja helposti!. Aivan kuin ne olisivat suorastaan taistelleet purkamista ja tuhoaan vastaan.

Laattojen alta ei paljastunut vesivahinkoja tai muita kosteus vaurioita, vaikka tila oli rakennuksen pesulana yhteiskäytössä vuosikymmeniä. Tämäkin vesivaurioiden pelko oli ollut yksi perusteeton syy lattian purkamiselle.

Muistoksi menetystä, hienosta funktionalismin ajan lattiasta keräsin talteen klinkkeri laattoja, joista haluan jollain tavoin tehdä käyttökelpoisia. Käytän nyt niitä tämän installaation osana, jotta tekin kommenttini lukijat voitte todeta kuinka hyvää työtä, paksuja ja tyylikkäitä ne olivat. Tällä pienellä esimerkki tarinalla haluan herätellä suuria ajatuksia.

Mielestäni kyse on paljon enemmästä kuin oman rakennuksen vaalimisesta. On kyse arvoista ja valinnoista: mitä haluamme jättää perinnöksi itsestämme tuleville asukkaille, tuleville polville, tälle maapalolle. Säilyttäminen ja korjaaminen rakentamisessa on luonnonsuojelua, johon voimme vaikuttaa konkreettisella tavalla, koska kierrättämällä vanhaa vähennämme jätettä ja luonnon kuormitusta.

Luonnonvarojen säästämiseksi me jokainen voimme tehdä pieniä arkipäivän tekoja ja valintoja. Otetaan kristittyinä vastuuta ja pidetään yhdessä huolta siitä luonnonvarojen rikkaudesta minkä Jumala meille antoi!

Psalmin 8 sanoin /jakeet 4-10: 4 Kun minä katselen taivasta, sinun kättesi työtä,
kuuta ja tähtiä, jotka olet asettanut paikoilleen
5 -- mikä on ihminen!
Kuitenkin sinä häntä muistat.
Mikä on ihmislapsi!
Kuitenkin pidät hänestä huolen.
6 Sinä teit hänestä lähes kaltaisesi olennon,
seppelöit hänet kunnialla ja kirkkaudella.
7 Sinä panit hänet hallitsemaan luotujasi,
asetit kaiken hänen valtaansa:
8 lampaat ja härät, kaiken karjan,
metsän villit eläimet,
9 taivaan linnut ja meren kalat, kaikki vesissä liikkuvat.
10 Herra, meidän Jumalamme, suuri on sinun nimesi kautta koko maailman!

Helena Hietanen, kuvanveistäjä
Taivallahden seurakunnan seurakuntaneuvoston ja
ympäristöpäivän suunnittelutyöryhmän jäsen

(5.6.2008 / Ympäristöpäivän tapahtuma/ Temppeleaukion kirkko)

Yleisiä käsitteitä liittyen rakennuksiin, rakentamiseen ja korjaamiseen

Arvo ja merkittävyys

Rakennetun kulttuuriympäristön ja kulttuurimaisemien arvoa määriteltäessä puhutaan mm. historiallisista, rakennushistoriallisista, arkkitehtonisista, rakennusteknisistä, taiteellisista ja maisemallisista arvoista. Kohteen arvon määrittämisessä (arkikielessä myös arvottaminen) käytetään vakiintuneita kriteerejä. Alueiden ja kohteiden hoito ja suojelu perustuu tunnistettuihin arvoihin ja niiden valtakunnalliseen, maakunnalliseen tai paikalliseen merkittävyyteen.

Kansallisomaisuus

Valtion talousarviosta annetun asetuksen 66 §:n mukaan kulttuuri- ja luonnonperintöä oleva valtion omaisuus, jonka omistuksen ensisijaisena tarkoituksena on omaisuuden säilyminen ja säilymisen turvaaminen.

Käsitettä on käytetty myös yleismerkityksessä haluttaessa ilmentää jonkin kohteen erityistä merkittävyyttä. Tällöin käsite ei viittaa mihinkään määriteltyyn kohdejoukkoon.

Kriteeri

Seikka tai ominaisuus, jonka perusteella jokin voidaan erottaa muista, todeta tai todistaa oikeaksi; ratkaiseva tunnusmerkki. Rakennusten ja rakennetun kulttuuriympäristön määrittelyssä käytetään kriteerejä kuten tyypillisuus, harvinaisuus, monipuolisuus (kulttuurihistorialliset kerrokset), säilyneisyys, alkuperäisyys.

Kulttuuriperintö

Kulttuuriperintö on ihmisen toiminnan vaikutuksesta syntynyttä henkistä ja aineellista perintöä. Aineellinen kulttuuriperintö voi olla joko irtainta (esim. kirjat ja esineet) tai kiinteää (ks. esim. rakennusperintö).

Kulttuuriympäristö

Kulttuuriympäristö on yleiskäsite. Sillä tarkoitetaan ympäristöä, jonka ominaispiirteet ilmentävät kulttuurin vaiheita sekä ihmisen ja luonnon vuorovaikutusta. Kulttuuriympäristöön liittyy myös ihmisen suhde ympäristöönsä ennen ja nyt; sille annetut merkitykset, tulkinnat ja sen erilaiset nimeämiset. Tarkemmin kulttuuriympäristöä voidaan kuvata käsitteillä kulttuurimaisema ja rakennettu kulttuuriympäristö. Kulttuuriympäristöön kuuluvat myös muinaisjäännökset ja perinnebiotoopit.

Rakennetun kulttuuriympäristön käsitteitä

Historiallinen kerroksisuus

Alueen tai kohteen ominaispiirre, kun alueella tai kohteessa on näkyvissä / koettavissa eri aikakausien rakenteita, materiaaleja, tyylipiirteitä, tms., jotka ilmentävät rakentamisen, hoidon ja käytön historiaa ja jatkuvuutta.

Rakennusinventointi

Yksittäiseen rakennukseen ja sen sisätiloihin, materiaaleihin ja kiinteään sisustukseen kohdistuva tutkimus. Siinä kerätään, järjestetään ja tuotetaan tietoa rakennuksen nykytilasta ja siihen johtaneista syistä. Ks. myös inventointi ja kuntotutkimus

Rakennushistoriaselvitys

Rakennusryhmän, rakennuksen tai sen osan historian, käytön muutosten ja fyysisten ominaisuuksien selvittäminen arkistomateriaalin ja kenttätöiden avulla.

Rakennusperinnön hoito

Rakennetun kulttuuriympäristön säilymisen huomioon ottavaa käyttöä, huoltoa, korjausrakentamista, täydennysrakentamista ja muuta ympäristön muuttamista.

Rakennussuojelu

Rakennussuojelulain 1 §:n mukaan kansallisen kulttuuriperinnön säilyttämiseksi suojellaan kulttuurikehitykseen tai historiaan liittyviä rakennuksia, rakennusryhmiä ja rakennettuja alueita. Rakennussuojelulain mukaan (3-4 §) suojelu toteutetaan maankäyttö- ja rakennuslain säännösten nojalla asemakaavalla, rakennussuojelulailla, valtion omistamien rakennusten suojelusta annetulla asetuksella tai kirkkolailla. Ks. kaavasuojelu

Rakennettu kulttuuriympäristö, rakennusperintö

Käsite viittaa sekä konkreettisesti rakennettuun ympäristöön että maankäytön ja rakentamisen historiaan ja tapaan, jolla se on syntynyt. Rakennettu kulttuuriympäristö muodostuu yhdyskuntarakenteesta, rakennuksista sisä- ja ulkotiloineen, pihosta, puistoista sekä erilaisista rakenteista (kuten esim. kadut tai kanavat). Rakennusperintö on pääsääntöisesti synonyymi rakennetulle kulttuuriympäristölle, joskus käsitettä käytetään tarkoittaen erityisesti vanhoja rakennuksia.

Rakennetun ympäristön vaaliminen

Käsite esiintyy maankäyttö- ja rakennuslain 39 §:ssä ja 54 §:ssä yleiskaavan ja asemakaavan sisältövaatimuksissa. Yleiskäsitteenä käytetään tarkoittamaan rakennusperinnön hoitoa, korjausrakentamista, tutkimus- ja selvitystoimintaa, tiedon tuotantoa sekä hallinnon toimenpiteitä, kuten rakennussuojelua.

Suojelumääräys

Rakennussuojelupäätöksessä tai kaavassa maankäyttö ja rakennuslain 30, 41 ja 57 §:n nojalla annettu suojelun sisällön sanallinen määrittely, miten säilyminen turvataan.

Korjausrakentamisen käsitteitä

Konservointi

Konservointi on rakennuksen, rakennusosan tai pintakäsittelyn suojaamista tuhoutumiselta ja niissä olevien vikojen korjaamista konservoinnin asiantuntijan toimenpiteillä.

Korjaus, korjaaminen

Viällisen rakenteen, osan tai laitteen korjaaminen tai vaihtaminen toimivaan, käyttökelpoiseksi saattamista. Käytetään myös yleiskäsitteenä tarkoittamaan kaikkia rakennukselle tehtäviä toimenpiteitä. Ks. myös kunnostus.

Korjausohjelma

Kunnossapitoa ohjaava tietyn aikavälin suunnitelma, jossa otetaan teknisen ja taloudellisten näkökulmien lisäksi huomioon kiinteistön käyttäjien ja omistajien tarpeet. Korjausohjelma muodostaa yleensä perustan kunnossapitoon liittyvälle talousarviolle. Korjausohjelmassa tulisi eritellä tarvittavat korjaus-, ym. toimenpiteet ajoituksineen. Ks. myös kuntoarvio, kuntotutkimus ja kunnossapitosuunnitelma.

Korjausrakentaminen

Tarkoitetaan laajasti ottaen kaikkea toimintaa, jolla rakennuksen tai sen osien kuntoa ylläpidetään tai parannetaan paremmin soveltumaan tarkoitukseensa. Korjausrakentamista on esim. kunnossapito, kunnostus, peruskorjaus, saneeraus, perusparannus ja restaurointi. Uudistustyö, jossa vanhan tilalle rakennetaan nykyaikaisempi laite tai rakennelma, on korjausrakentamista, samoin kuin rakennuksen tai kohteen käyttötarkoituksen tai käyttötavan

muuttaminen.

Kunnossapito

Kiinteistön ylläpitoon kuuluva toiminta, jossa kohteen ominaisuudet pysytetään uusimalla tai korjaamalla vialliset ja kuluneet osat ilman, että kohteen suhteellinen laatutaso olennaisesti muuttuu.

Rekonstruointi

Rakennuksen tai rakennuksen osan rakentaminen uudelleen säilyneiden osien ja / tai asiakirjojen perusteella.

Restaurointi, entistäminen

Korjaus, joka tähtää rakennettuun ympäristöön tai rakennukseen sisältyvien antikvaaristen ja arkkitehtonisten arvojen ylläpitämiseen. Korjauksessa käytetään konservoivia toimenpiteitä.

Rakenteita ja rakennusosia

Tässä osiossa kuvaillaan talon rakenteita ja rakennusosia: niiden tehtävää talossa ja historiallisen kehityksen pääkohtia. Lisäksi esitellään hoidon periaatteita ja korjaamisen vaihtoehtoja. Talon rakenteet ja rakennusosat ovat aina kokonaisuus. Ne kertovat rakennuksen iästä ja historiasta, rakennusajankohdan työtavoista ja käytettävissä olleista materiaaleista. Niihin on konkreettisesti muodossa tallennettu yhteistä perintöämme.

Vanhaa rakennusosaa voi verrata antiikkiesineeseen. Suomessa on säilynyt hirsirakenteita 1600-luvulta ja ikkunanpuitteita ja peltikattoja 1700-luvulta. Niiden säilymisen edellytyksenä ovat olleet sekä laadukkaat materiaalit että jatkuva huolto.

Korjaamisen alkuperäinen merkitys on korjata rikki mennyt. Tämä on hyvä lähtökohta kaikkiin korjaustöihin: Rakenne tai rakennusosa korjataan ennalleen. Kaikkia muutoksia on harkittava huolellisesti.

Jokainen rakennus on yksilö, jonka ominaisuudet tulee tuntea ennen korjaustöihin ryhtymistä. Annetut neuvot ovat vain ohjeellisia periaatteita. Korjaushankkeissa on syytä käyttää ammattilaisten asiantuntemusta sekä suunnittelussa että rakentamisessa.

Linkit

Museoviraston korjauskortisto opastaa korjaamaan ja kunnostamaan vanhaa rakennusta

oikein ja taloudellisesti. 24 luku-muodossa olevaa PDF-korjauskorttia.

<http://www.nba.fi/fi/korjauskortit> [Museovirasto]

Museoviraston korjauskortisto opastaa korjaamaan ja kunnostamaan vanhaa rakennusta oikein ja taloudellisesti.. <http://www.nba.fi/fi/korjauskortit>

Esimekkeitä korjauskortistosta:

Kalusteet ja varusteet

Kiintokalusteet luovat sisätilan tunnelmaa. Niihin luetaan mm. komerot, keittiökaapit, kiinteät sängyt ja seinänvieruspenkit. Varusteita ovat koukut, verholaudat, ikkunapenkit ym. Ne ovat usein käyttökelpoisia ja kunnostettavissa. Niiden myötä säilyy olennainen osa sisätilojen tyyliä ja henkeä.

Perinteisissä tuvissa oli kiinteitä sänkyjä ja penkkejä. Säilytyskalusteet olivat yleensä irrallisia kaappeja ja arkkuja. Kiinteät keittiökalusteita ja sinkittyjä tiskipöytiä on tehty 1900-luvun alusta lähtien. Astiankuivauskaappi on suomalainen käytännöllinen keksintö, joka alkoi yleistyä 1940-luvulla. Rationalisointi ja standardisointi näkyivät erityisesti keittiökalusteissa. Kiinteitä komeroita tehtiin lauta- ja paneeliseinäisinä sekä pahvi- että kovalevyistä

Kiintokalusteiden normaaliin huoltoon kuuluu puhdistus. Ehostusmaalauksella kohennetaan kalusteiden ilmettä. Niihin voi myös teettää täydentäviä osia perinteisistä materiaaleista ja perinteellisin tekotavoin. Kunnostettaessa on hyvä käyttää tyyllisesti samanlaisia osia. Puusepäntyönä tehdyt mittatilauskalusteet saattavat olla halvempia kuin tehdaskalusteet. Kokopuisia käytettyjä kiintokalusteita kannattaa kierrättää ja kunnostaa. Samoin vanhat varusteet ovat usein käyttökelpoisia.

Ovet

Ulko-ovea luonnehditaan talon käyntikortiksi. Sisäövet luovat sisätilan tunnelmaa ja arkkitehtuuria. Vanhoissa rakennuksissa ovet ovat usein hienoa puusepäntöä.

Vanhimmat ovet olivat yksinkertaisia lauta- ja lankkuovia. Tavallisissa asuinrakennuksissa alkoivat 1700-luvulla yleistyä kehykselliset peiliovet, joissa peilijako ja peilin, kehyksen sekä listojen profiloinnit saattoivat vaihdella monin tavoin. Peilin kiinnityksen mukaan puhutaan puoliranskalaisista, täysranskalaisista, pintapeilirakenteisista ja amerikkalaisista ovista. 1920-luvun uutuus olivat sileät vaneri- ja kovalevyypintaiset laakaovet, joiden runko oli kennorakenteinen.

Ulko-ovien kunnossapysymisen kannalta on tärkeää pitää suojaava maalipinta ehjänä. Pahasti ravistunut ja vääntynyt kehysrakenteinen ulko-ovi voidaan purkaa ja oikaista. Vuosittain tehtäviä huoltotöitä ovat saranoiden rasvaaminen ja tiivisteiden kunnossapito. Sisäovien kunnostus on useimmiten yksinkertaista sovitus-, heloitus- ja maalaustyötä. Konservattori voi tutkia oven värikerrokset, jos halutaan palauttaa alkuperäinen tai jokin varhaisempi väritys. Ehjät helat (saranat, painikkeet ja lukot peitekilpineen) kannattaa säästää korjausten yhteydessä, koska ne ovat osa talon historiaa.

www.rakennusperinto.fi